

katerega pričujoči zapis prepušča »pustolovskemu« ugišanju o širši simptomatnosti Čeličevega dela.

Vsekakor pa je tudi ob Čeličevem opusu očitna aktualnost Rimbaudove izjave, na kateri se utemljuje moderno abstraktno slikarstvo: »Iz slikarstva moramo izgnati staro navado posnemanja, da bi ga naredili suverenega. Namesto da reproducira predmete, mora izzivati razburjenja s pomočjo črt, barv in obrisov, dobljenih iz zunanjega sveta, vendar poenostavljenih in ukročenih: prava magija.« Tisto, kar abstrakcijo veže na realnost v smislu »nove mimesis«, so seveda prav ti elementi — črte, barve in obrisi — »dobljeni iz zunanjega sve-

ta«; abstrakcija torej manipulira z materialom, ki je »pred njo« in katerega »sledí« v skladu z izvornim obsegom besede »mimesis«, z materialom pač, katerega si v nobenem primeru ne more »izmisliti«. Tako je aisthesis determinirana s sekundarnostjo označenca, iz česar je Platon po svoji radikalni shemi izvajal zaključke, ki pomenijo starodavno utemeljitev trivialnega statusa umetnosti. Dialektični krog se zapre, ko realiteta v abstraktnem zapisu prepozna »ekstazo« svoje resnice, ali kot pravi Čelič v pogovoru za Lj. dnevnik 11. 2. 84: »Čiste abstraktne slike ni.«

Ivo Antič

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Dvanajsta številka sarajevskega Izraza prinaša zapis *Spominjanje kot stanje zavesti* — oceno Hofmanovega romana *Noč do jutra*, ki je v hrvaškem prevodu izšel pri zagrebški založbi Znanje. Oceno je napisal Željko Ivanković. Hofman je z romanom *Noč do jutra*, piše med drugim Ivanković, pomembno prispeval jugoslovanskemu romanu v celoti. Z mojstrsko roko je vodil dve povsem različni zgodbi z dvema pripovednima tehnikama, pa še v tem z veliko odtenki; pokazal je, da mu ni tuja tehnika filmskih rezov in montaže in tako imenovanega prelivanja. Pripovednik brez napake, kakršen je Hofman, se je spoprijel z nemajhnim številom življenjskih in literarnih problemov in jih zmagal tako, da lahko rečemo, kako ne gre le za pisca, ki je zrel, ampak tudi za razumnika, ki lahko povsem odkrito in upravičeno zagovarja totalnost žitja iz zornih kotov, ki so bolj lastni posameznim znanostim kot literaturi, pa še to bolj zadeva naš prostor kot pa svetovno književnost, ki že hrani tudi te izkušnje.« Zanimivo je prebrati tudi pismo pokojnega Midhata

Begića, nekdanjega urednika tega glasila, napisanega septembra 1983 v Franciji. Pismo ima naslov *Blizu Švice* in v njegovem drugem delu je mogoče prebrati umerjen in duhovit odziv na pisanja o jugoslovanstvu iz nekaterih številčk ljubljanskega Teleksa. Vendar odziv, ki ni brez obžalovanja tega avtorja številnih esejev o slovenski književnosti nad nekakšnim ograjevanjem med posameznimi jugoslovanskimi narodi, kar skuša naslikati s trpko anekdoto o dogodku na stranišču v ljubljanski Šestici in z repliko njegovega pogovora s slovenskim konzulom v Gradcu. Špiro Matijević je v tej številki prevedel razpravo Janka Kosa *Dušan Pirjevec in evropski roman*. V pregledu pisanja lantskih številčk Izraza poleg Janka Kosa naletimo še na Jožeta Pogačnika in Meto Grosmanovo.

Prva številka praškega časopisa *Světová literatura*, namenjenega seznanjanju čeških bralcev z novostmi iz drugih književnosti, odstopa veliko prostora sodobni slovenski poeziji, pa tudi pripovedništvu. V daljši predstavitvi lahko preberemo dvanajst pesmi Janeza Menarta v češkem prevodu: *Pesnikov sobotni večer* (tudi naslov prispevka), *Nespečnost*, *Jutranja pesem*, *Sarabanda*

mrtvih ljubimcev, *Upor, Srečanje, Številka pet, Jezero, Krhko listje, Osmrt-nica, Semafori življenja in Pesem jesenske aleje*). S poslušom in tudi s skrbjo za obliko je pesmi prevedla Helena Poláková, predavateljica češčine na ljubljanski Filozofski fakulteti, poleg tega pa je napisala tudi krajšo spremno besedo. Med drugim je zapisala: »Vir napetosti v Menartovi poeziji je kontrastnost med posmehom in občutenjem, med žlahtnostjo obravnavanja in naturalistično podrobnostjo, med ljubko podobo in surovo resničnostjo, z željo po idili in spravi, ki jo vznemirja načelo zla, smrti, pri čemer se ironična in satirična plast v časovnem razvoju postopoma krepita.« Na petindvajsetih straneh časopisa odpira František Benhart »pogled na slovensko prozo in poezijo v zadnjih letih« (*Pomembnost nepomembnosti*). To je zanimiv esejistični prikraz, opremljen s slikami slovenske literarne ustvarjalnosti od Vitomila Zupana do Borisa A. Novaka. Nazoren pregled, ki navaja tudi slovstvene zgodovinarje Janka Kosa, Matjaža Kmecla, Borisa Paternuja in Jožeta Pogačnika, osvetljuje posamezna dela Danila Lokarja, Bena Zupančiča, Miška Kranjca, Andreja Hienga, Iva Zormanana, Karla Grabeljška, Vladimira Kavčiča, Antona Ingoliča, Mire Miheličeve, Alojza Rebula, Saša Vuga, Jožefa Snoja, Draga Jančarja, Petra Božiča, Marjana Rožanca, Branka Hofmana, Pavleta Zidarja, Lojzeta Kovačiča, Rudija Šeliga, Mateta Dolenca, Dimitrija Rupla, Marka Švabiča, Branka Gradišnika, Uroša Kalčiča, pa spet mimo Edvarda Kocbeka in Jožeta Udoviča, Lojzeta Krakarja, Ciriļa Zlobca, Toneta Pavčka, Marka, Pavčka, Janeza Menarta, Kajatana Koviča, Daneta Zajca, Gregorja Strniša, Svetlane Makarovičeve, Vena Tauferja, Franceta Forstneriča, Toneta Kuntnerja, Nika Grafenauerja, Tomaža Šalamuna, Iva Svetina in Milana Jesiha.

Benhartov prikaz je tako strnjen in hkrati temeljit, da ima uporabno vrednost tudi za nas. S kakšno drobno dopolnitvijo bi ga bilo mogoče s pridom posloveniti. Naj še dodamo, da je tudi vse stihe, uporabljene v prikazu kot zgled, prepesnil František Benhart. Ta poznavalec slovenske književnosti pa je prispeval še oceno Forstneričeve pesniške zbirke *Ljubstava*. Ocena je izšla z naslovom *Ljubstava ali od kod in kam* in je objavljena v rubriki Recenzije. V oceni je predstavljena tudi Forstneričeva pesem *Pozabljam* v prevodu Františka Benharta.

*

V 228. številki beograjske Književne reči objavlja Janez Rotar razpravo *Historistična projekcija v sodobnem jugoslovanskem romanu* kot prvo nadaljevanje. Separat časopisa prinaša nekaj punkovskega pisanja spod peresa Petra Lovšina in Gregorja Tomca v prevodu Vojislava Despotova. Risbe je prispeval Zvonko Čoh. Pod naslovom *Iskanje resnice* lahko preberemo oceno knjige Vasilija Krestiča *Srbohrvaški odnosi in jugoslovanska misel*. Oceno je napisal Radovan Samardžić.

*

Bijelopoljski Odzivi prinašajo v svoji dvojni številki (48—49) esej Vuka Cerovića *Gorski venec in Lelejska gora*, v katerem skuša avtor razpoznati Njegošev vpliv na Mihaila Lalića oziroma vzporednice v teh dveh delih. Ljubiša Rajković objavlja odlomek iz daljše pripovedi z naslovom *Trajanje*. Za nas je zanimiv slikovit potopis Radmile Gikičeve z naslovom *Peš v nove predele*. Nastal je julija in avgusta leta 1982 in ima pet delov: *Preddvor, Turn, Sveti Jakob, Breg ter Mače in cerkev svetega Miklavža*, iz katerega navajamo odlomek:

»Nižava me je utrujala, nedoglednost, da se pogled od ničesar ne odbije,

to brezupno upiranje v prostranstvo je pokončevalo mojo umirjenost. Čedalje bolj sem obračala glavo k severu: tam je del mene, moram ga najti, se mu približati, da se ponovno združiva, da bova ponovno celota, eno. Odločila sem se, da začnem dan s pohodom v vas Mače, potem pa k planini in cerkvi svetega Miklavža. Podobe so se ponavljale: planinske hiše, zdeto seno, jarka jabolka. Grem mimo šole, mimo skupine otrok. Detelja mi polzi po nartih, hodim po samem robu poti, klanci so še blagi, ne utrujam se, vendar mi hod postaja počasnejši. Vid ga upočasnjuje: rada bi dihala, da bi si zapomnila prav to drevo in to hišo in ta list. Še lahko sprejemam vase. Med tem, ko si odpočivam, me dohitita Nizozemki, spešita v planino. Oglasim se v hiši, za katero so mi rekli, naj v njej poiščem ključ. V zameno pustim osebno izkaznico in se po vijugavi poti približam planini. Iz mojega pogleda zginе cerkev; v gozdu sem in edino nagon me vodi v dobri smeri. Vlažna tla, capkam po blatu, dotikam se debel, se pridržujem, dlani so mi sluzave, a sem čila. Končno fantsem na vrh.

V cerkvi svetega Miklavža postojim pred znamenito fresko iz srede petnastega stoletja. Podobe ljudskih noš na severni strani notranjosti ladje pripadajo najstarejšim pri nas. Tu je med prišleki še neka slovenska družina, sta Nizozemki, skupaj si ogledujemo cerkev.«

Druga številka novosadske Scene prinaša sedmero hrvaških dram. Napisali so jih Miro Gavran, ki se za svojo *Kreontovo Antigono* v uvodu zahvaljuje Sofokleju, Anouilhu in Smoletu, Ivo Brešan, Luko Paljetak, Ivan Bakmaz, Dubravko Jelačić-Bužimski, Davor Slamnig in Nino Škrabe, Tahir Mujičić ter Boris Senker kot soavtorji ene drame. »Dramatiki, zbrani v tem pregledu, vsak po svoje kažejo niz dvomov,

ki se kažejo v njihovih prizadevanjih po čim bolj neposrednem vzpostavljanju komunikacijske ravni s časom, v katerem delujejo,« je zapisal Nikola Batušić v uvodu. Med obvestili za nove knjige zasledimo tudi vabilo za nakup dela Vasja Predana *Kritikovo gledališče* v srbohrvaščini.

*

Michal Týr je za novosadski *Novy život* prevedel esej *Filozofija in umetnost*, ki ga je v srbohrvaščini napisal Dušan Pirjevec in objavil leta 1978 v zborniku *Filozofija umetnosti*, izšel v Beogradu. *Novy život*, literarno glasilo za vojvodinske Slovake, bo odslej v vsaki drugi številki objavil prevod kake razprave, ki zadeva razmerje med umetnostjo in filozofijo in ki jo je napisal kak ugleden jugoslovanski avtor. Med knjižnimi ocenami objavlja *Novy život* tudi predstavitev knjige Slavka Pregla *Geniji v kratkih hlačah*, ki je izšla v slovaškem prevodu pri bratislavski založbi Mladé letá in lani pri novosadskem Obzorju. Miroslav Demák med drugim piše: »Najtežja stvar na svetu je opisati, kaj počnejo dekleta in fantje na pomlad. Ta stavek prebere bralec na 149. strani knjižne izdaje slovaškega prevoda *Genijev v kratkih hlačah* sodobnega slovenskega pisatelja Slavka Pregla. Torej na 149. strani, skoraj dvajset strani pred sladkim in slovesnim koncem tega romana. Že po tem, kam je pisec to ugotovitev postavil, je jasno, da vnaprej, kakor je to pogosto v navadi, ne vleče na dan in namerno ne zmanjšuje snovi za bralčevo kritičnost. Ugotovitev zapiše prav v trenutku, ko je prepričan, da je to najtežjo stvar na svetu v okviru, kakršnega si je začrtal, uspešno opravil.« O isti knjigi je govor še na zadnji strani ovitka: »Znani slovenski sodobni pisatelj, publicist in urednik Slavko Pregl se našim bralcem predstavlja prvokrat s prevodom romana za doraščajočo mladino *Geniji v kratkih hlačah*. Izhajajoč iz

lastnih izkušenj, zasleduje Pregl dva rodova dijakov srednješolcev in dijakov osnovne šole, ki se srečujejo pri skupnem izdajanju šolskega glasila. Časopis jih združuje, hkrati pa daje možnost vsakemu posamezniku kakor tudi skupini, ki ji pripada, da se »genialno« izraža v pomembnih letih lastnega dozorevanja. Roman je prevedla Pavla Kováčová.«

*

Tretja številka bratislavskega Romboida prinaša prigodni esejistični zapis Ivana Kusýja *Odpiranje novih prostorov* o nekaterih predstavnikih slovaškega socialističnega realizma v dramatiki, predvsem o enem najmlajših med njimi Jánu Soloviču. Tudi Kamil Peteraj se v zapisu *Dramatik širokega spektra* dotika ustvarjalnosti tega dramatika ob njegovi petdesetletnici. Potopisni zapis *Sahara ni le pesek* je prispeval Elena Kršáková.

*

Deseta številka krakovskega časopisa za kulturo *Życie Literackie* prinaša kar tri prispevke, ki tako ali drugače zadevajo sarajevsko olimpiado oziroma njene posledice. Stefan Cieply je pripravil celostranski pogovor s Stefanom Dziedzicem, nekdanjim večkratnim svetovnim prvakom v alpskem smučanju in zdaj poslancem poljskega Sejma. V pogovoru z naslovom *Sarajevo v dneh krize in olimpiade* je mogoče začutiti začudenje, kako si lahko Jugoslavija privoščila olimpijske igre, ko njen gospodarski položaj ni dosti boljši od poljskega in ko se Poljaki še zdaj spominjajo, koliko jih je že samo stala prireditve tekmovanja za točke FIS leta 1962 v Zakopanah. Na Ciepljevo vprašanje, kaj pomeni, da je na olimpiadi v Sarajevu gospodoval show-business, je Stefan Dziedzic odgovoril: »No, tega ne bi dejal v nobenem primeru. Na koncu je predsednik MOK Juan Antonio Samaranch izrazil mnenje, da je bila to naj-

lepše pripravljena zimska olimpiada, in to ni bila samo prazna vljudnost. Toda treba si je biti na jasnem, da se sodobna olimpiada kakorkoli že odvija na dveh ravneh. Obsežen je kulturni spored, ki jo spremlja, namenjen gostom, med katerimi sicer ni manjkalo kronanih glav. V Sarajevu so odprli nov pokrajinski muzej Bosne in Hercegovine, tri velike mednarodne razstave, gostovala so gledališča, opera. Iz vseh republik so prihajale umetniške skupine. Kar pri tem zadeva business, je bil seveda navzoč, zlasti v reklamah podpornikov Olimpiade. Če je na primer tak japonski koncern, kot je Mitsubishi, dal za prevoz tekmovalcev prirediteljem na voljo sto žepnih avtobusov za šest oseb, so bili seveda primerno poslikani, vendar je treba spomniti, da so med potekom Olimpiade člani MOK to nadzirali, da pa bi imel show mesto med samim športnim tekmovanjem kakor na tekmovanjih za svetovni pokal — o tem ni bilo govora.« Po Ciepljevem mnenju naj bi imeli gostitelji ogromne apetite po medaljah . . . Stefan Dziedzic je odgovoril, da so se zanje lahko potegovali le Slovenci in poleg srebrnega Jureta Franka omenja še Primoža Uлага, ki ga je neposrečeni polet »dosmrtno« detroniziral v očeh nešportno navijaških nenasitnežev. Iz pogovora je mogoče opaziti željo Poljakov, da bi mogli prirediti tudi pri njih kaj podobnega. O človeških moralnih razmerjih take prireditve, kot je olimpiada, govori članek Ryszarda Niemeca *Podpiram Olczyka!* (poljskega hokejista). Zapis o Sarajevu je natisnjen še v rubriki Pregled tiska.

*

Iz Pariza je prispela 205. številka časopisa *Magazine littéraire*. Posvečena je Dunaju na večer pred XX. stoletjem, »porojenem na koščkih operetnega dekorja.« Lionel Richard, ki je prispeval uvodni zapis, ne pozabi poudariti, kako se je oblikoval in od kod je črpal av-

strijski imperij: »Ta aglomerat so sestavljali različni narodi: Nemci, Čehi, Poljaki, Rusi, Romuni, Srbohrvati, Slovenci, Italijani, Madžari. Brez zveze med sabo, brez skupnega jezika.« Posomezni članki so posvečeni najznamenitejšim tvorcem kulturne podobe Dunaja, seveda Avstrijcem ali avstrijskim Židom: dramatik in novelistu Arthurju Schnitzlerju, »zadnjemu pesniku stare Evrope« Hugu von Hofmannsthalu, pisateljema Stefanu Zweigu in Robertu Musilu, filozofu Ludwigu Wittgensteinu, dramatik Karlu Krausu, skladateljju Arnoldu Schönbergu, arhitektu Adolfu Loosu, slikarju Gustavu Klimtu, psihologu Sigmundu Freudu in pripovedniku Josephu Rothu. V tej številki si lahko preberemo pogovor Jean-Jacquesa Brochiera s Françoise Saganovo ob izidu njene knjige esejev, prve tovrstne literature spod njenega peresa. Pierre Kyria poroča o knjigi Françoisa Chapona *Skrivnost in sijaj Jacquesa Douceta*, francoskega mecena med vojnami, po katerem se imenuje knjižnica z rokopisi in predmeti slavnih književnikov, ki jim je pomagal.

*

Trojna številka zagrebškega Foruma (10—12) prinaša *Dva pogleda* Radoslava Katičiča, ki ju je imel avtor kot predavanji in od katerih je drugo prvič v celoti pred javnostjo. Radoslav Katičič načenna vprašanje književnosti hrvaškega zgodnjega srednjega veka ter

piše o Matiju Petru Katančiču in začetkih novoštokavskega standardnega jezika pri Hrvatih. Šime Balen objavlja novelo iz zbirke *Velebit se je vzpel nad morje*. Novela ima naslov *Poslednji »Horvatski nomadi«* (po nekdanjem nazivu za prebivalce južnih obronkov Velebita). V tej številki je objavljen tudi delni scenarij in pogovor z Dragutinom Tadijanovićem, ki ga je imel z njim Ivan Hetrich v zagrebški televizijski oddaji v dveh delih.

*

Iz Neaplja je prispela pesniška zbirka Janeza Menarta *Sredi temnega morja* — pesmi, ki jih je izbral in prevedel Giacomo Scotti. V njej zasledimo tele Menartove pesmi v italijanščini: *Vprašanje, Jaz, Alegorija, Odiseja, Balada o radiu, Vojne slike, Pravljica, Kantonska pesem, Croquis, Na svoj petinštrideseti rojstni dan, Če bil bi, Imunost, Nož na kmečki mizi, Pastoral, Pregled, Melanholija, Stara pesem, Izgubljeni deček in Epigrama*. Giacomo Scotti je napisal tudi kratko spremno besedo. Med drugim pravi: »Menart je v bistvu lirik, ki se nagiba k posmehu, in sicer v obliki, ki je zvesta rimi. V njem prevladuje občutenje minljivega sveta na črti, s katere povzema zdaj čustveno, zdaj polemično držo in tako vnaša v slovensko poezijo sarkastično elegično varianto, ki izhaja iz »jaza«, to je iz človeka, ki ostaja nerazumljen.«